

KEMÉNY GÁBOR

A „tárgyias” Krúdy

1. Krúdy-könyvének utolsó, összefoglaló fejezetét ezzel a mondattal kezdte Bori Imre: „Krúdy Gyula munkásságának utolsó tíz esztendeje a tárgyiaság jegyében alakult”.¹ Magam is úgy gondolom, hogy 1921, a „lángoló stílus” lezárulta után Krúdy stílusát a lehangolás, klasszicizálódás, mértéktartás, visszafogottság jellemzi.² Ennek az új stílusnak az első markáns megnyilvánulása a *Hét Bagoly* (1922), főként annak leíró részei. Az 1922-es év ettől függetlenül is különösen termékeny esztendeje volt Krúdy pályájának. Ebben az évben jelent meg az *Ál-Petőfi*, az *N. N.*, az *Őszi versenyek* és a *Pesti nőrabló* is. Ha volt Krúdy-nak „nagy évtizede”,³ akkor 1922-t bízvást nevezhetjük az ő „nagy évének”.

Az író utolsó alkotói korszakát általában 1922-től 1933-ig számítja a szakirodalom. Erre az időszakra a higgadtabb, tárgyiasabb stílusirány előtérbe kerülése jellemző.⁴ Pethő József ezt a hosszú, tizenegy éves korszakot két szakaszra osztja, határvonalként az 1930-as évet jelölve meg.⁵ A periodizációnak ezzel a finomításával egyet lehet érteni, mivel valóban érezhető a különbség a „margitszigeti” és az „óbudai” életszakasz termése között.

A tárgyiaság kapcsán felvethető, hogyan viszonyul az idősödő Krúdy stílusa ahhoz a stílusfejlődési tendenciához, amelyet Szabó Zoltán stílustörténeti monográfiája „tárgyias-intellektuális stílus”-nak nevez.⁶ Ennek Babits, Nagy Lajos és Füst Milán, később pedig József Attila, Illyés Gyula, Németh László és Szabó Lőrinc voltak a főbb képviselői. Az intellektualitás fogalmát Szabó Zoltán úgy értelmezi, hogy „az író a tárgyiasságokkal kifejezett tények közötti összefüggések magyarázatára, gondolati általánosításra, törvényszerűségekre felvetésére törekszik olyanszerűen, mint a maga területén a tudós és még inkább a filozófus”.⁷ Ebben az értelemben Krúdy nem sorolható az irányzat képviselői közé, bár vannak közös formai sajátosságai, például a dísztelenség, a jelzők számarányának csökkenése.⁸

¹ BORI IMRE: Krúdy Gyula. Újvidék, 1978. Forum Könyvkiadó, 251.

² KEMÉNY GÁBOR: A stílus születése és halála. Állandóság és változás Krúdy prózájában. In: Valóság és varázslat. Tanulmányok századunk magyar prózairodalmáról Krúdy Gyula és Móricz Zsigmond születésének 100. évfordulójára. Szerk. KABDEBŐ LÓRÁNT. Budapest, 1979. Petőfi Irodalmi Múzeum – Népművelési Propaganda Iroda, 120.

³ BORI IMRE: Krúdy Gyula „nagy évtizede”. In: Fridolin és testvérei. Tanulmányok. Újvidék, 1976, Forum Könyvkiadó, 66–334.

⁴ PETHŐ JÓZSEF: Állandóság és változás. Krúdy utolsó alkotói korszakának stílusáról. Magyar Nyelvőr, 2007. 65.

⁵ Uo., 67.

⁶ SZABÓ ZOLTÁN: A magyar szépírói stílus történetének fő irányai. Budapest, 1998. Corvina, 219–234.

⁷ Uo., 223.

⁸ Uo., 230.

2. Krúdy „tárgyiasságának” bemutatására a *Hét Bagoly* első fejezetének (A tél kezdete) első két bekezdését választottam. Elsőként a szövegrészlet **tér- és időviszonyaival** foglalkozom, majd **mondatszerkesztését, szófaji arányait és képtelítettséget** vizsgálom. Az összefoglalásban azt a kérdést vetem fel, hogy mindezek alapján minősíthetjük-e Krúdyt tárgyiasság stílusú szerzőnek.

A *Hét Bagoly* bevezetésének **eseménytere** rendkívül zárt⁹, csupán a pesti belvárosnak egykor városfallyal övezett déli részére terjed ki. Mindössze egy ízben, a „Buda felől járó hideg szél” említésekor tekintünk túl egy pillanatra ezen a zárt körön. De azon belül nagy részletességgel tárulnak elének ennek a kisvilágnak a tárgyi rekvizitumai, a házak, utcák, boltok, piacok, templomok. Ezeket a térbeli elemeket az alább következő szövegrészletben KISKAPITÁLIS betűvel emeltem ki. A többi – [keretes] és félkövér – kiemelés magyarázatát a későbbiekben, az időviszonyok tárgyalásakor adom meg:

A HÉT BAGOLY visszhangos udvarán elfelejtette a [Lisznyai úr] hagyatékából való vén kakas, hogy valamikor a **hajnalt** is jelentette, a VADEMBERHEZ CÍMZETT SARKI SZATÓCSBOLT ajtaja már huzamosabb idő óta csengett, a KÉPIRÓ ÉS A BASTYA UTCÁKBAN a korán kelő polgárcsaládoknál kávé és tej illata váltotta fel az **éj** füledt álomszagát, az ódon házakban a [pénteki] kenyérdagasztást befejezték a BELVÁROSI hölgyek, és megállottak az emeleti ablak mögött, a csipkefüggönyt félrevonták, hogy egy másodpercig elnézegessék az első havazást, amely a BUDA FELŐL JÁRÓ hideg széltől hajtva keringett, örvénylett, inkább feljebb látszott szálldosni, mint alant, mintha félne még a hópehely az ismeretlen PESTTŐL...

Márton püspök napja volt pontosan, mikor az első hóval megérkezett a hideg is a BELVÁROSBA, a szomszédasszonyok, még amúgy fésületlenül és azokban a csodálatosan örökkétartó vörösarna barchent ruhákba öltözve, amelyeket a harminc esztendőn felüli tisztességes asszonyok szeretnek **reggelenként** viselni: elmondogatták egymásnak, hogy már az **éjszaka** érezték a változást, **éjfél tájban** felébredtek, mert fáztak; valamint elmondogatták azt is, hogy a [Bucsánszky-féle *Almoskönyvben*] hiába keresték álmuk magyarázatát, midőn felébredtek: „csak a lutrisoknak jó ez a könyv”. És a DUNA-PARTI PIACRA menő cselédeknek, jól megtermett szakácsnéknak, örökké szeplős pesztonkáknak az emlékezőtehetségükre volt bízva, hogy hordóskáposztát a VADEMBERTŐL ne felejtseken hozni, miután az első hó napján minden becsületes keresztény háznál káposztaszagnak kell lenni, midőn a BELVÁROSI TEMPLOM tornyában megszólalnak a harangok, **delet** jelentve – nyugodalmas, étvágyas, vidám **delet** –, midőn a férfiak érzelmes várakozással kötik fel asztalkendőjüket vérmes nyakuk alá a tyúklevés elé, a gyermekek boldog zsi bongással, mint hazatérő kis vidám szellemek, kopognak a csigalépcsőn az iskolából jövet, az asszonyok még nem hallják a harangszóban a **délutáni** kék temetés hangjait (ahová okvetlenül elmenni kívánnak), csak a rotyogó káposzta mondanivalóira figyelnek a konyhán.¹⁰

⁹ FÜLÖP LÁSZLÓ: Közelítések Krúdyhoz. Budapest, 1986. Szépirodalmi Könyvkiadó, 343. [FÜLÖP LÁSZLÓ, 1986.]

¹⁰ <http://mek.oszk.hu/09000/09048/09048.htm#1>

A regény címét is adó *Hét Bagoly* egy diákvártélynak volt a neve a Képiró utca 7. szám alatt. A többi helyszín is pontosan azonosítható, kivéve a Vademberhez címzett sarki szatócsboltot.¹¹ Nem zárható azonban ki, hogy ez a bolt az egykor a Károly körút és a Dob utca sarkán [!] működő, a Vademberhez („Zum wilden Mann”) címzett vegyeskereskedéssel azonos.¹² Itt jegyzem meg, hogy a *Régi szélkakasok között* (1909) elején egy tabáni kocsmá viseli a Vadember nevet.¹³ Ez az említett kézikönyv szerint csupán az író fantáziájának terméke volt.¹⁴

Ebben a szövegrészletben feltűnően sok helynevet találunk, de a regényt általában is jellemzi a sok személy- és helynév használata, a „szinte mámoros névhalmozás”.¹⁵ Az I. fejezet 989 szavából a nevek 119 szót tesznek ki, vagyis a szavak 12,03%-a név. Ez példátlanul nagy arány, amely feltehetőleg annak tulajdonítható, hogy az író a nevek halmozásával kívánja pontosan behatárolni a regénykezdet terét, már ezzel is eleget téve a tárgyiasság követelményének.¹⁶

3. A regénykezdet **időpontját** a szöveg egyfelől explicit módon megadja, másfelől – Krúdyra mélyen jellemző módon – bizonytalanságban is hagyja az olvasót. A keretbe tett szavakból világosan kiderül, hogy Márton püspök napján, azaz november 11-én vagyunk, és ez a nap ebben az évben péntekre esett („az ódon házakban a pénteki kenyérdagasztást befejezték a belvárosi hölgyek”). Támpont lehet még, hogy nyomban az első mondatban a Lisznyai úr (Lisznyai Damó Kálmán költő) hagyatékából való vén kakasról esik szó. Lisznyai 1863. február 12-én halt meg, vagyis ebben az évben, esetleg a következőben, 1864-ben kezdődik a regény. Az öröknaptár szerint november 11-e 1864-ben esett péntekre,¹⁷ ez tehát rendben van, vagy legalábbis rendben levőnek látszik. A Bucsánszky-féle *Álmoskönyv*¹⁸ is jól beleillik ebbe a képbe, ez ugyanis legalább az 1860-as évek közepéig használatban volt. Mindaz, amit a régi Belváros házairól, utcáiról olvashatunk, szintén összhangban van (abban lenne) az 1860-as évekbeli időponttal. A fejezet további része például a Sebestyén teret is említi, amely a nagy városrendezés, a Belváros egy részének lebontása során megszűnt. A

¹¹ BÖLCSICS MÁRTA – CSORDÁS LAJOS: Budapesti Krúdy-kalauz. Budapest, 2002. Helikon, 280. [BÖLCSICS–CSORDÁS, 2002.]

¹² http://mierzsebetvarosunk.blog.hu/2014/08/18/252_multidezo_a_vadember. Erre a lehetőségre Pethő József hívta fel a figyelmemet.

¹³ Krúdy Gyula: Régi szélkakasok között. In: Valakit elvisz az ördög és más kisregények. Debrecen, 1956. Alföldi Magvető, 30.

¹⁴ BÖLCSICS–CSORDÁS, 2002. 279.

¹⁵ TVERDOTA GYÖRGY: Az udvarlás könyve. Krúdy Gyula: *Hét Bagoly*. In: Születésnap kalandok. A Krúdy Gyula születésének 135. évfordulója alkalmából rendezett konferencia szerkesztett előadásai. Szerk. FRÁTER ZOLTÁN – GINTLI TIBOR. Budapest, 2014. [Magyar Irodalomtörténeti Társaság], 230. [TVERDOTA GYÖRGY, 2014.]

¹⁶ Krúdy névadásáról vö. KOVALOVSKY MIKLÓS: Krúdy Gyula és a nevek. In: Pais-émlékkönyv. Nyelvészeti tanulmányok. Szerk. BÁRCZI GÉZA – BENKŐ LORÁND. Budapest, 1956. Akadémiai Kiadó, 526–533.; J. SOLTÉSZ KATALIN: Krúdy Gyula névadása. Magyar Nyelvőr, 1989. 452–464.; GINTLI TIBOR: „Valaki van, aki nincs”. Személyiségbeszélés és identitás Krúdy Gyula regényeiben. Budapest, 2005. Akadémiai Kiadó, 26–36.; PETHŐ JÓZSEF: Krúdy-tanulmányok. Budapest, 2005. Tinta Könyvkiadó, 103–126.

¹⁷ www.naptarak.com/naptarak_havi_orok.html

¹⁸ Legújabb egyptomi álmos könyv. Pesten, 1855. Nyomatja és kiadja BUCSÁNSZKY ALAJOS. (Első kiadása: Újonnan meg-igazított 's bővített egyptomi álmoskönyv. Az 1231-dik kiadás szerént, melyben az álmos jelentését [!] kívül számok is találtnak, hogy azokkal a' Lotteriában kiki szerentsét próbálhasson. Budán, 1831. Nyomatattott Landerer Anna betűvel.)

Hét Bagoly ház ebben az időben Szendrey Ignácnak, Petőfi apósának a tulajdonában volt, Szendrey Júlia és férje, Horváth Árpád is lakott benne.¹⁹ Valami olyan érzésünk támadhat, mintha „a megállított idő”²⁰ közegébe kerültünk volna.

Nem sokkal később azonban módosítanunk kell ezt a datálást, hiszen a fejezet vége felé ez a mondat ötlük szemünkbe: „Az Egyetem utcai nyomda sötét kapuja előtt reggeltől estig kis kocsikra pakolják a következő 189*-es év kalendáriumait”. Tehát valamikor a 19. század utolsó éveiben járhatunk; hogy pontosan melyik évben, azt a régi regényírók modorában kitett csillag elfedi. De mi tudjuk, hogy Márton napja 1898-ban esett péntekre. Ez volt az az év, amelyben Krúdy véglegesen budapesti lakos lett, rendszeresen publikált az Egyetértésben és más lapokban (az év folyamán 92 elbeszélése jelent meg²¹), eljegyezte későbbi első feleségét, az író „Satanellát”, egyszóval megkezdte beilleszkedését a társadalomba (amely beilleszkedés egyébként teljesen soha nem sikerült neki).²²

Azt, hogy a *Hét Bagoly* a századvégen játszódik, a regény számtalan későbbi helye is igazolja. A regény utolsó fejezetében Szomjas Guszti és Józsiás beszélgetésében öt oldalon nem kevesebbszer, mint nyolcszor hangzik el a *századvég, múlt század, új század* stb. kifejezés. Az öreg gavallér búcsúbeszédének hétszeri hivatkozása után az immár magányosan ballagó fiatal író ezt fűzi hozzá a hallottakhoz: „– Ez volna a *jövő század szele?* – kérdezte magában Józsiás az öreg úr iménti szavain merengve” (én emeltem ki, K. G.). A közelgő századforduló ebben a kontextusban jelképes fontosságra tesz szert: az elmúló réginek és az azt elsőprő újnak a szimbólumává válik. Jogosan nevezhette tehát Fülöp László a *Hét Bagolyt* „a századvég regényének”,²³ melyben egy reális (elsőleges) és egy fiktív (másodlagos) regényidő rétegződik egymásra.²⁴ A cselekmény tényleges ideje, tegyük fel, 1898, de ebbe végig belejátszik Szomjas úr ifjúságának, a koronázás (1867) körüli éveknél a világ. Azt, hogy az irodalmi terveket dédelgető öregúr valamikor a harminc évvel azelőtti világban (is) él, frappánsan jelzi a következő, Szomjas Guszti és egy pepitanadrágos járókelő között a Hét Bagoly kapuja előtt folyó párbeszéd: „– Mikoriban én utoljára itt laktam, tisztességes házmestert tartottak a házban. – Régen volt az. – A koronázás évében – felelt méltatlankodva az öreg úr. – *Csak éppen tegnap, a koronázásakor*” (én emeltem ki, K. G.).

Van valami sajátos időrend a kiválasztott szövegrészleten, az első két bekezdésen belül is. Erre a napszakok félkövér kiemelésével hívtam fel a figyelmet. A belvárosi kisvilág alapideje, a cselekmény kezdetének napszaka a (kora) reggel. De ehhez képest mozognak (és mozognak a regénykezdő életkép szereplői) visszafelé is, előre is. Szóba kerül a hajnalt jelző kakas, az asszonyok éjszakai álma, éjfél körüli felébredése, illetőleg a déli harangszó, sőt a délutáni temetés is, amelyre okvetlenül el kívánnak menni.

¹⁹ BÖLCSICS–CSORDÁS, 2002. 109.

²⁰ SÓTÉR ISTVÁN: Krúdy és a megállított idő. In: Valóság és varázslat. Tanulmányok századunk magyar prózairodalmáról Krúdy Gyula és Mórtyicz Zsigmond születésének 100. évfordulójára. Szerk. KABDEBŐ LÓRÁNT. Budapest, 1979. Petőfi Irodalmi Múzeum – Népművelési Propaganda Iroda, 93–100.

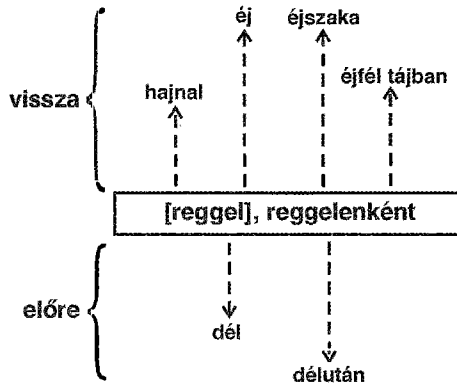
²¹ GEDÉNYI MIHÁLY: Krúdy Gyula. Bibliográfia (1892–1976). Budapest, 1978. Petőfi Irodalmi Múzeum, 49–51.

²² Krúdy első budapesti éveiről vö. KATONA BÉLA: Krúdy Gyula pályakezdése. Budapest, 1971. Akadémiai Kiadó, 163–178.

²³ FÜLÖP LÁSZLÓ, 1986. 330–355.

²⁴ Uo., 200.

A kevesebb mint egy napon belüli ide-oda mozgás ábrával is szemléltethető:

1. ábra. A napszakok váltakozása a reggelhez mint alapidőhöz képest

Ez az időbeli mozgás az itt nem idézett és részletesebben nem elemzett részben is folytatódik: dél, délután, estefelé. Az I. fejezet egy nap időkeretébe foglalva ábrázolja ennek a rezervátumszerű mikrovilágnak, a regény egyik fő helyszínének az életmódját.

4. A továbbiakban a kiválasztott szövegrészlet **mondatszerkezetét** vesszük szemügyre, elsősorban abból a szempontból, hogyan aránylik ez a mondatszerkezet a Krúdytól megszokotthoz, mutat-e valami összefüggést a szöveg – feltételezett – tárgyas jellegével.

Az elemzett részlet két bekezdésből, ezen belül három mondatból áll. A mondategységek (tagmondatok) határát szimpla virgulával (|), a mondatok végét kettős virgulával (||) jelölöm. A közbeszúrt mellékmondat végét, amely után ugyanaz a főmondat folytatódik, kettős kereszt (#) jelzi. A tagmondatokat mondatonként újraindítva számoztam be; a főmondatok sorszámát kerek, a mellékmondatokét szögletes zárójelbe tettem:

(1) A Hét Bagoly visszhangos udvarán elfelejtette a Lisznyai úr hagyatékából való vén kakas, | [2] hogy valamikor a hajnalt is jelentette, | (3) a Vademberhez címzett sarki szatócsbolt ajtaja már huzamosabb idő óta csengett, | (4) a Képiró és a Bástya utcákban a korán kelő polgárcsaládoknál kávé és tej illata váltotta fel az éj füledt álomszagát, | (5) az ódon házakban a pénteki kenyérdagasztást befejezték a belvárosi hölgyek, | (6) és megállottak az emeleti ablak mögött, | (7) a csipkefüggönyt félrevonták, | [8] hogy egy másodpercig elnézegessék az első havazást, | [9] amely a Buda felől járó hideg szélről hajtva keringett, örvénylett, | [10] inkább feljebb látszott szálldosni, mint alant, | [11] mintha félne még a hópehely az ismeretlen Pesttől... ||

(1) Márton püspök napja volt pontosan, | [2] mikor az első hóval megérkezett a hideg is a Belvárosba, | (3) a szomszédasszonyok, még amúgy fésületlenül és azokban a csodálatosan örökkétartó vörösarna barchent ruhákba öltözve, | [4] amelyeket a harminc esztendőn felüli tisztességes asszonyok szeretnek reggelenként viselni: # (3) elmondogatták egymásnak, | [5] hogy már az éjszaka érezték a változást, | [6] éjfél

tájban felébredtek, | [7] mert fáztak; | (8) valamint elmondogatták azt is, | [9] hogy a Bucsánszky-féle *Álmoskönyv*ben hiába keresték álmut magyarázatát, | [10] midőn felébredtek: | (11) „csak a lutrisoknak jó ez a könyv”. | | (1) És a Duna-parti piacra menő cselédeknek, jól megtermett szakácsnéknak, örökké szeplős pesztonkáknak az emlékezőtehetségükre volt bízva, | [2] hogy hordóskáposztát a Vadembertől ne felejtseken hozni, | [3] miután az első hó napján minden becsületes keresztény háznál káposztaszagnak kell lenni, | [4] midőn a belvárosi templom tornyában megszólalnak a harangok, delet jelentve – nyugodalmas, étvágyas, vidám delet –, | [5] midőn a férfiak érzelmes várakozással kötik fel asztalkendőjüket vérmes nyakuk alá a tyúklevés elé, | [6] a gyermekek boldog zszibongással, | [7] mint hazatérő kis vidám szellemek, # [6] kopognak a csigalépcsőn az iskolából jövet, | [8] az asszonyok még nem hallják a harangszóban a délutáni kék temetés hangjait | [9] (ahová okvetlenül elmenni kívánnak), | [10] csak a rotyogó káposzta mondanivalóira figyelnek a konyhán. | |

Azt, hogy Krúdy mondatszerkesztésére inkább a mellérendelés, mint az alárendelés jellemző, már első monográfusa, Perkátai László leszögezte: „[A Krúdy-mondat] Mellérendelésekkel és azok mellérendeléseivel terhes”.²⁵ Ezt a véleményt Herczeg Gyula tanulmánya is megerősítette. Eszerint Krúdy mellérendelő stílusa szervesen kapcsolódik az impresszionizmushoz, következetesen törekszik a mellérendelésre, tudatosan kerül az alárendelő szerkezeteket, ennél fogva azok háttérbe szorulnak a mellérendelt mondatok mögött.²⁶ Ez véleményem szerint erős túlzás: ha máshonnan nem, a fenti szövegrészlet elemzéséből is láthatjuk, hogy Krúdy egyáltalán nem kerül az alárendelést, hanem jó érzékkel alkalmazza minden olyan helyzetben, amikor mondanivalója és a közlés jellege azt megkívánja.

Az idézett szövegrészlet három mondata együttesen 32 mondategységet tartalmaz. Ezek közül csak 10 tekinthető főmondatnak, a többi 22 ezeknek, illetve egymásnak alárendelt mellékmondat. Összehasonlításként emlékeztetnék az „impresszionista” Krúdy-részlet mondatszerkezetére. Ott éppen fordított volt az arány: 15 főmondatra 8 mellékmondat jutott.²⁷ Ez a különbség talán összefügg az előbbinek impresszionista, az utóbbinak tárgyias jellegével. Az impresszionista panorámamondatban a mellérendelés dominált, a *Hét Bagoly* bevezető mondataiban az alárendelő szerkesztésmód kerül túlsúlyba. Az *Úti napló*ban kétszeres vagy annál többszörös alárendelés nem is fordult elő, a mostani szöveg harmadik mondatában kilenclépcsős alárendelő szerkezet is van. Csábító lenne ezt a tárgyias stílus „intellektuális” jellegével magyarázni, de a tetszetős szimmetria akár a véletlen műve is lehet. Nagyobb korpuszon kellene megvizsgálni, hogy a tárgyias stílus és az alárendelés között ugyanolyan kapcsolat tételezhető-e fel, mint az impresszionizmus és a mellérendelés között.

²⁵ PERKÁTAI LÁSZLÓ: Krúdy Gyula [1938]. In: Perkátai László összegyűjtött írásai. 2. Tanulmányok, cikkek, kritikák. Szeged, 2002, Bába Kiadó, 57.

²⁶ HERCZEG GYULA: Mondatszerkezetek Krúdy stílusában. Magyar Nyelvőr, 1951. 332, 420, 421, 424.

²⁷ VÖ. KEMÉNY GÁBOR: Az „impresszionista” Krúdy. Szabolcs-szatmár-beregi Szemle, 2014. 32. [KEMÉNY GÁBOR, 2014.]

5. A következő szövegsajátosság, amelyet megvizsgáltam, a három fő szófaj, a **főnév**, a **melléknév** és az **ige aránya** volt. Mint ismeretes, ezek az arányok közvetlenül befolyásolják a szöveg jellegét, például statikus vagy dinamikus, dekoratív vagy tárgyas voltát. A szófajok kijelölésében ugyanazt az eljárást követtem, mint korábbi cikkeimben: a tulajdonneveket főnévnek minősítettem, az átmeneti szófajú szavakat (a főnévi, melléknévi és határozói igenevet) figyelmen kívül hagytam, de azokat a melléknévi igeneveket, amelyeknek nem volt tárgyi vagy határozói bővítményük, melléknévként jelöltem meg, mert ezek úton vannak a melléknévvé válás felé, sőt részben már annak is tekinthetők. A szófaji minősítést a szó után tett karakterek jelzik: a § főnevet, a & melléknévet, a □ igét jelent. Itt jelöltem meg a nyelvi képeket is, mégpedig @ jellel (ezekről a következő pontban lesz szó).

A Hét& Bagoly§ visszhangos& udvarán§ elfelejtette□ a Lisznyai§ úr§ hagyatékából való vén& kakas,§ hogy valamikor a hajnal§ is jelentette,□ a Vademberhez§ címzett sarki& szatócsbolt§ ajtaja§ már huzamosabb& idős óta csengett,□ a Képipró§ és a Bástya§ utcákban§ a korán kelő polgárcsaládoknál§ kávé§ és tej§ illata§ váltotta fel□ az éj§ füledt& @ álomszagát,§ az ódon& házakban§ a pénteki& kenyérdagasztást§ befejezték□ a belvárosi& hölgyek,§ és megállottak□ az emeleti& ablak§ mögött, a csipkefüggöny§ félrevonták,□ hogy egy másodpercig§ elnézegessék□ az első& havazást,§ amely a Buda§ felől járó hideg& szél§ hajtva keringett,□ örvénylett,□ inkább feljebb látszott□ szálldosni, mint alant, @ mintha félne□ még a hópehely§ az ismeretlen& Pesttől...§

Márton§ püspök§ napja§ volt□ pontosan, mikor az első& hóval§ megérkezett□ a hideg& is a Belvárosba,§ a szomszédasszonyok,§ még amúgy fésületlenül& és azokban a csodálatosan& örökké tartó vörös barna& barchent& ruhákba§ öltözve, amelyeket a harminc& esztendő§ felüli tisztességes& asszonyok§ szeretnek□ reggelként viselni: elmondogatták□ egymásnak, hogy már az éjszaka érezték□ a változást,§ éjfél§ tájban felébredtek,□ mert fáztak;□ valamint elmondogatták□ azt is, hogy a Bucsánszky-féle& Álmoskönyvben§ hiába keresték□ álmuk§ magyarázatát,§ midőn felébredtek:□ „csak a lutrisoknak§ jó& ez a könyv”.§ És a Duna-parti& piacra§ menő cselédeknek,§ jól megtermett szakácsnéknak,§ örökké szeplős& pesztonkáknak§ az emlékezőtehetségükre§ volt□ bízva, hogy hordóskáposztát§ a Vadembertől§ ne felejtse□ hozni, miután az első& hó§ napján§ minden becsületes& keresztény& háznál§ káposztaszagnak§ kell□ lenni, midőn a belvárosi& templom§ tornyában§ megszólalnak□ a harangok,§ delet§ jelentve – nyugodalmas,& étvágyas,& vidám& delet –,§ midőn a férfiak§ érzelmes& várakozással§ kötik fel□ asztalkendőjüket§ vérmes& nyakuk§ alá a tyúklevés§ elé, a gyermekek§ boldog& zsidobongással,§ @ mint hazatérő& kis& vidám& szellemek,§ kopognak□ a csigalépcsőn§ az iskolából§ jövet, az asszonyok§ még nem hallják□ a harangszóban§ a délutáni& kék& temetés§ hangjait§ (ahová okvetlenül elmenni kívánnak□), csak a rotyogó& káposzta§ @ mondanivalóira§ figyelnek□ a konyhán.§

A szövegrészlet főnévből 80-at, melléknévből 41-et, igéből 31-et tartalmaz. Ezeknek aránya a következő: Mn/Fn: 0,51, Fn/Ige: 2,58, Mn/Ige: 1,32.

Hasonlítsuk össze ezeket az adatokat a korábban impresszionista stílusúnak minősített szövegrészlet, az *Úti napló* című tárca adataival:

	Melléknév/Főnév	Főnév/Ige	Melléknév/Ige
Úti napló	0,40	3,75	1,50
Hét Bagoly	0,51	2,58	1,32

Az igék arányának nagyobb volta miatt a *Hét Bagoly* kezdete valamivel dinamikusabb, mozgalmasabb, mint az *Úti napló* első mondata. De látnunk kell, hogy a főnevek száma itt is több mint két és félszerese az igékének, és ez a szöveget alapjában véve majdnem olyan statikussá teszi, mint amilyen a hét évvel korábbi tárca kezdete volt. Ha a szófaji előfordulások számát a szövegrészlet egészének 278-as szószámához viszonyítjuk, még inkább kidomborodik a főnevek és melléznevek túlsúlya az igékhez képest: Fn: 28,77%, Mn: 14,74%, együttesen 43,51%, ezzel szemben az igék aránya az összes szópéldáynak mindössze 11,15%-a. Ez majdnem négyszeres többletet mutat a statikus elem javára a dinamikussal szemben. Ez feltehetőleg a közlésforma (a leírás) jellegéből fakad. A tárgyias leírás alig valamivel mozgalmasabb, mint az impresszionista leírás.

6. A nyelvi képek száma a *Hét Bagoly* bevezetésében feltűnően alacsony, legalábbis az impresszionista szöveg képtelítettségéhez képest. A 32 tagmondatnyi szövegben csupán 4 képet találunk: két metaforát és két hasonlatot. Ezek a következők: az éj fülledt *álomszága*, a rotogó káposzta *mondanivalói* (metaforák), *mintha félne még a hópehely az ismeretlen Pesttől...*, a gyermekek [...] *mint hazatérő kis vidám szellemek, kopognak a csigalépcsőn az iskolából jövet* (hasonlatok). A káposzta *mondanivalói* egyúttal megszemélyesítés is. Nem minősítettem képnek a *kék temetés* szó szerkezetet. Ezt első könyvemben álszínezteziás jelzős szerkezetként tárgyaltam²⁸, pedig lektorom, T. Lovas Rózsa felhívta rá a figyelmemet, hogy a korabeli szokások szerint a kisgyermekek temetésén nem fekete, hanem kék dekorációt alkalmaztak, vagyis a *kék temetés* nem nyelvi kép, hanem egy szomorú esemény tárgyyszerű megjelölése. Ezt a véleményét erősíti, hogy a közvetlen előzményben gyermekekről van szó. Annak idején nem hallgattam lektorom tanácsára, csak most fogadom meg azt, egyszersmind a finom stílusérzékű kutató emlékének is adózva.

Az átlagos és az ebből adódó százalékos képtelítettség egyaránt messze elmarad az *Úti napló*ban megfigyeltől:

	Átlagos képtelítettség: kép/mondat egység	Százalékos képtelítettség: kép/mondat egység%
Úti napló	0,60	60,86%
Hét Bagoly	0,12	12,50%

²⁸ KEMÉNY GÁBOR: Krúdy képalkotása. Budapest, 1974. Akadémiai Kiadó, 10.

Az impresszionista stílusú tárca első mondatában a tagmondatok 60,86%-a tartalmaz nyelvi képet. Ugyanez az arány a regény bevezetésében 12,50%. Ez a különbség igazolni látszik azt a szakirodalmi megfigyelést, hogy Krúdy utolsó (vagy utolsó előtti?) alkotói korszakában megcsappan a képszerű stílusesszközök száma. Például a teljes (explicit) metaforák száma így változik 1913 és 1929 között: *A vörös postakocsi*: 62, *Napraforgó*: 193, *Asszonyosságok díja*: 93, *Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban*: 140, *Boldogult úrfikoromban*: 26.²⁹ A *Hét Bagoly* csökkenő képeltettségé már a *Boldogult úrfikoromban* puritánsága felé mutat.

7. Összegezésül nézzünk szembe azzal a kérdéssel, minősíthető-e Krúdy stílusa tárgyiasnak a *Hét Bagoly* I. fejezetéből vett szövegrészlet elemzése alapján.

A statisztikai adatok erre nézve nem teljesen megnyugtatók. Mint láthattuk, a Mn/Fn és a Mn/Ige arány nem különbözik szignifikánsan a tárgyias és az impresszionista szöveg között. Más szövegsajátosságok sem mutatnak értékelhető eltérést. A szótagban mért szóhossz (szótagok száma/szavak száma) a *Hét Bagoly*-ban 2,37, az *Úti napló*-ban 2,45; a szóban mért tagmondathossz (szavak száma/mondatjegységek száma) szintén elég közel áll egymáshoz: 8,14, illetve 8,39. Ezzel szemben markáns eltérés mutatkozott a mellérendelt és az alárendelt tagmondatok arányában, a Fn/Ige hányadosban és a nyelvi képek sűrűségében. Ezt az ellentmondást csak jóval nagyobb méretű korpuszok kvantitatív feldolgozásával lehet feloldani. Vagy azzal sem.

Tegyük hozzá, hogy a *Hét Bagoly*-nak vannak olyan részei, amelyek nem a tárgyias, hanem inkább a romantikus-impresszionista-retorizált beszédmódhoz állnak közel. Ilyen például az Udvarlás Könyve (Józsiás „értekezése” a női hajról) vagy Józsiás naplójegyzetei Áldáska iránti szerelmének fellobbanásáról. Ezek voltaképpen „könyvek a könyvben” vagy „szövegek a szövegben”.³⁰ Vagyis a regény stílusára **egészében** nem illik rá a *tárgyias* jelző.

Ennek következtében cikkem címében éppen úgy idézőjelbe kellett tennem a *tárgyias* szót, mint korábban a *szeccessziós* vagy az *impresszionista* jelzőt.³¹ Krúdy, úgy látszik, megmarad annak, aminek korábban is láttam: különféle stílusfejlődési tendenciák vegyítőjének, szintetizálójának. Ez azonban nem csökkenti, inkább növeli az értékét a szememben.

²⁹ KEMÉNY GÁBOR: Képekbe menekülő élet. Krúdy Gyula stílusáról és a nyelvi kép stilisztikájáról. Budapest, 1993. Balassi Kiadó, 88.

³⁰ TVERDOTA GYÖRGY, 2014. 229.

³¹ VÖ. KEMÉNY GÁBOR: A „szeccessziós” Krúdy. In: Bevezetés a nyelvi kép stilisztikájába. Budapest, 2002. Tinta Könyvkiadó, 164–173.; KEMÉNY GÁBOR, 2014.